

ŠOLA.

Glasilo Goriških učiteljev.

Izhaja v zvezkih po 25 kr. — Dopise sprejema V. Černic, učitelj v Št. Petru pri Gorici; — naročnino pa Tom. Jug, naduč. v Solkanu.

Svojim častitim naročnikom in prijateljem.

Z denašnjim listom stopi „Šola“ v svoje četrto leto. Predno vabimo k novejši naročbi, sveta dolžnost nam je, da se prav iskreno zahvalimo onim našim prijateljem, ki so, bodisi gmotno ali duševno podpirali naš list. Da bo „Šola“ tudi v prihodnje toliko uspešnejše v povzdigo domače šolske mladine kakor za napredek slovenskega ljudstva delovati zamogla, naprosijo se vsi dosedanji prijatelji in podporniki, da bi še zanaprej zvesti otali, jo gmotno in duševno podpirali ter jej novih naročnikov pridobivati blagovolili. Svosti si, da bodo naši prijatelji še dalje skrbeli za obstanek lista, bomo tudi mi od svoje strani si prizadevali, da bi, kolikor mogoče, zadovolili svojim naročnikom. Mnogo duševnih moči še mirno počiva in si ne upa na dan, ktere bi se lahko gibale v blagor šolstvu in našem narodu. Na noge tedaj prijatelji, da pokažemo svetu lik domače navade in misli, da zvedo tudi drugi, kaj se s trdom vse doseči zamore za napredek v šolstvu kakor ljudske omike sploh. Delajmo združenimi močmi v dosego tega cilja, da naše ljudstvo na višjo stopinjo omike spravljamo in mu s tem čedalje k večjemu blagostanju pomagamo. Nikdo naj se na druge ne zanaša, vsak naj dela za-se in za celoto.

V družbi je moč in napredek. Oklenimo se torej vsi svojega glasila, nikdo naj se ne odteguje skupnemu delovanju.

Glede spisov, dopisov in naročnine velja naznanilo na čelu.

Uredništvo.

Zakaj bodi in ostani učitelju učiteljski poklic v vseh okoljščinah sredinotočje vse njegove delavnosti?

„Povsod, kjer ima biti enojnost, soglasje in popolnost, kolikor je je moč doseči — tako piše neki učenjak — ima biti tudi neko sredinotočje teh stvari.“

Za učitelja bodi učiteljski poklic sredinotočje vsega njegovega delovanja, vseh njegovih misli, in to osobito za to, ker si je vzgojevanje in mikanje izbral v svoj poglavitni poklic. Kedor si je pa kaj naložil kot življenski cilj in poklic, mora to v njegovem jedru prisvojiti si in na vse strani predelovati v duhu, ako hoče namen, kojemu živi, zvest biti in ostati. Učitelju pa bodi učiteljski poklic sredinotočje vse njegove delavnosti, ker hrani ta pojem v sebi tako visoko in vzorno pomembo, da so ga največi učenjaki in blagi možje razglasili in priporočili kot potrebno pospešilo človeškega izobrazovanja. Vrhu tega je za učitelja učiteljski poklic tako rekoč srce ali sredeček v najresničnejšem pomenu, in Diesterweg znači ga tako-le: Samodelalnost, katerej gospoduje resnica, dobro in lepo. Vzgojevalec ima pred vsem na to delati, da samodelalnost vzbudi, razvije in okrepi, po kateri zamore človek potem postati sam svoj, in nadaljevalni izobrazovalec svojega življenja; on ima jej posvetiti vso svojo moč, živahnost in daševno obširnost ter vsled tega krotiti, brzdati in v ta namen vpreči vse ostale duševne in telesne sile“.

Pri tem vtegne kedo vprašati in reči: Ali naj je vsaka občina uže zadovoljna, da ima le učitelja s pravim poklicem, in ne potrebuje tudi organista, pevca, tajnika itd. kar naj bi jej bil zajedno tudi njen učitelj?

Občina imej svojega organista, pevca, tajnika; a pravico terjati, naj jej bode to tudi učitelj, je uže davno izgubila.

Res je sicer, da je učitelj, ki se svojega poklica v resnici zaveda, za občine blagor pripravnejši in ugodnejši nego kak drug skazi mojster. „Muzika in petje razvedrujeta in lepšata življenje“, to je stara prislovica. Učitelj, ki se ume na lepo umetniško, sme si gotovo izbrati in ohraniti kot družico tudi godbo. On sme nadalje, kolikor se to strinja z njegovim stanom, izkoristiti si jo tudi v gmotnem obziru. Le varuje naj se pri tem, da ne postane plačevani nje hlapec. Marsikateri mladi učitelj, ki je sicer za svoj poklic vnet, zabrede, ako se vsled svojega muzikaličnega talenta podaja v društva, tam slave išče, ter se vseh dragih zahav svojih hvalivcev udeležuje. Financijelna sredstva, ki so zmernemu učitelju odmerjena, v tem slučaju nikakor ne zaležejo, v katerem se po navadi le prerad svojega poklica naveliča.

Ljudski učitelj sme dela, ki ga sicer ne odtegujejo njegovemu poklicu, opravljati; le vsega srca svojega ne sme jim posvečevati; kajti le prerado se zgodi, da svoje moči raztrese in postranskim opravilom ves svoj talent, vso svojo duševno in telesno silo pokloni in posveti. Učiteljski poklic, ki naj bi bil odspredi na vrsti njegovega delovanja, se po tem čedaljeveč zanemari. Učitelj pa naj vse svoje misli in želje obrača na najvišji cilj; to storiti je dolžan kot človek v obče in kot učitelj posebe. Ker ima učiteljski poklic v živem hrepnenje po daljši omiki, pa tudi v samodjalnosti edini in pravi svoj temelj, za to je in ostane on za učitelja vsekako sredotočje vseskupnej delalnosti njegovej. Tudi omisli in ohrani le oni, ki je zvest svojemu poklicu, duševni pokoj in blaženost, ki ga osrečiti morata; kajti pravi učitelj obrača vse svoje misli, vso svojo delalnost le na to, kamor ga poklic naganja, in le po tem potu dovršuje, kar je dovršiti obljubil. V vsakem stanu je poklic sredek vsega delovanja in nehanja. To potrjuje skušnja, pa tudi narava, ker je vsem bistvom in telom prirojeno.

Velevažnost učiteljskega poklica dobila je izraz in pečat v ustanovitvi učiteljskih seminšč; odkar so namreč ta oživela kot prava vzgojevališča učiteljskega poklica, pojasnil se je njegov pravi pojem čedaljebolj in potreba učiteljev izobrazovanja se je zmerom mogočniša pokazala. Šola je postala humanitetski zavod, ter je nehala biti dekla in pusta

rokodelkinja, začela je dihati oni zrak, ki je njenemu bistvu in naravi ugoden in vspesen. Ta nje zgodovinska predrugačba priča jasno, da je učiteljska delalnost oni pripomoček, s kojim so bile v učiteljskem delokrogu tako sijajne dovršitve mogoče. Ta predrugačba pa tudi priča, da je učiteljski poklic oni vir svetlobin, ki daje učiteljskemu stanu življenje in gotovost. Vse ostale, zvon učiteljevega delokroga stoječe izvršbe, naj so društvu in učitelju še tako koristne, so le žarki onega svetlobinega kroga.

Tudi §. 37. postave od 4. februarija 1873. l. glasi se v tem zmislu, da velja učiteljski poklic kot sredotočje vsemu delovanju. *)

To je pa tudi naravna stvar; ker drugače bi bila vsa učiteljeva delalnost raztresena in enostranska, in poučni uspehi bili bi revni, ako bi učitelj ne hotel zvest ostati postavi in velelnemu svojemu poklicu. Le oni učitelj, ki smatra svoj poklic kot potrebo in edino pospešilo, sprijazni se v svojem delovanju s človeškim društvom, zadobi si pri svojih soobčanih čedalje večo čast in gotovost v svojem življenju.

Kedo izobrazuj učitelje?

Človek bi na prvi pogled sodil, da je to vprašanje takoj in z lahka rešeno. Reči bi se namreč moglo ob kratkem tako-le: Učitelje izobrazuj, kedor ima v obče zdatne in temeljite znanosti, ki ve, kako ima to svojim učencem podarovati, in čegar vstop in osobnost priča, da je njegov um dovolj jasen, da mu triplje človekoljubno srce, ter da ima trdno voljo, vse svoje blage namene tudi uresničiti. To bi bil, v kratkem povedano, omikan, izkušen in značajan učitelj. Le taki možje smeli in mogli bi učitelje izobraževati; a takih mož je le malo, in če jih je, težko se najdejo iz

---

*) Ta paragraf se, kakor znano, glasi: Vse v javnih ljudskih šolah provizorično ali definitivno učeče osebe imajo se vzdrževati vsacega postranskega opraviła, ki se ni z dostojnostjo niti sè zvonajno častjo njihovega poklica ne strinja, ali jim čas za točno izpolnjevanje njih poklica krati in jemlje itd.

velike množice; pa če bi se tudi dobili, med takimi jih je obilo, ki nimajo kaj veselja do odgovornosti polnega učiteljskega stanu, ki se še zmerom ne ocenja povsod, kakar mu gre.

Naj bi učitelje izobrazovali oni iz tako imenovane stare šole? Učitelji, ki so se šolali pri tacih, zagotavljajo, s kakimi težkočami se jim je bilo boriti v prvih letih svojega učiteljevanja in kako se neradi spominjajo onih neplodovitih časov; odkritosrčno trdé, kako so malo po malem spregledali, da jim je marsičesa, morda vsega manjkalo, česar bi se bili imeli navzeti pri nekdanjih svojih izobrazovalcih. Res je sicer, da učitelj ne more prenesti na mladega kandidata vseh svojih bogatihkušenj; a če jih v resnici ima, mora vsaj seme položiti v dobro pripravljeno prst ter pričakovati v tem slučaju obilnega sadú.

Ako pa manjka izobrazovalcu tehkušenj, bode tudi njegovo delovanje brez vspešno.

In kljubu tem jasnim resnicam, so nekatera učiteljska osebja srednjih šol predlagali v svojih dotičnih ulogah do visokega drž. zbora, zahtevajoča med drugim to-le:

1. službe nadučiteljev in vodij na učiteljskih izobrazovališčih naj se učitelju meščanskih šol ne podelé —

2. samo za srednje šole vsposobljenim močem naj se službe nadučiteljev in vodij na učiteljskih izobrazovališčih podelé.

Vsled teh vlog navstale so v merodajnih krogih živalne razprave, iz kojih smo sledeče posneli v kratkem:

„Gotovo je, da zamore izšolanec visokih šol, če je spreten učitelj, na učiteljskih izobrazovališčih ravno toliko doseči, kolikor izvrstni ljudski ali učitelj meščanskih šol. Ker so pa smotri srednje in ljudske šole tako različni, brezdvojbena imel se bode začetkom boriti z overami, ki jih spretni učitelj ljudskih in meščanskih šol ne pozna uže vsled korenitega znanja ljudskopoučne tehnike. Tudi morejo v posameznih razredih izobrazovališč izvrstni ljudski in učitelji meščanskih šol marsiktere predmete vspešno predavati, kakor spretni učitelji srednjih šol. Za večino razredov in predmetov imajo pa znanstveno omikani učitelji srednjih šol se ve da prednost, če so še praktično izurjeni učitelji. Vendar ni

malo taci ljudskih in učiteljev meščanskih šol, ki se smejo ponašati z izvrstno srednješolsko omiko, ter so celo zrelostni izpit dostali ali se šolali na vseučilišči. Takim se gotovo godi krivda, ako se v dotičnem oziru prezró.

Vendar ne bilo bi dobro in opravičeno, ko bi se v s e nadučiteljske službe na učiteljskih izobrazovališčih oddajale le učiteljem ljudskih in meščanskih šol. Znanstveno više izomikani srednješolski učitelji, če so še praktično izurjene moči, vtegnejo biti v osobjih izobrazovališčinih zdatni spodbodniki gledé na svoje tovariše iz srednje in meščanske šole, da so ti čedalje vspešniše izomikajo. Učiteji ljudskih in meščanskih šol zamorejo pa proti tem koristiti, da oni (srednješolski učitelji) tudi na praktični del poučevanja ves pozor obrnejo, in da ne bodo le z dobrim vspehom zadovoljni, temuč da bode njih delovanje v šoli celó izvrsten vspeh imelo.

Kar se pa tiče oddajanja služeb ljudskim in učiteljem meščanskih šol kot vodjam na učiteljskih izobrazovališčih, sme se trditi, da gledé na disciplino in mir v osobji bi nikakor dobro ne bilo, ko bi se postavil na čelo mož, čegar kvalifikacija je manjša nego profesorjev, ki so mu podložni. Vendar gleda naj se nato v obče, da je vodja cel mož, mož na svojem mestu.“ —

To so brez dvombe zdrave misli in stroga definicija razmer, o katerih se je govorilo. Konstatirati se pa tudi sme gledé na dotične izjave v srednješolskih krogih, da stena med srednješolskimi in ljudskimi pa učitelji meščanskih šol čedalje pada — gotovo v prid skupnim smotrom, v prid mladini in prihodnjim učiteljem.

Sloge je tudi tukaj treba. Sicer pa vsakemu svoje, ker bi bilo krivično, ko bi se službe na učiteljskih izobrazovališčih samo in edino srednješolskim učiteljem oddajale v enostranskem in nepravičnem zmislu omenjenih vlog.

Res more ljudski in učitelj meščanske šole pri marsikaterem srednješolskem učitelju kako zrnce pobrati, a nasproti mogel bi marsikteri srednješolski učitelj v marsikterem slučaji hoditi nekaj časa v šolo k ljudskemu učitelju. *)

*) Sedaj je povsem neopravičena ona — reklo bi se lahko — srednješolska aristokratičnost, ki se še tu pa tam nahaja gledé na razmere med srednješolskimi in nižjimi učitelji, ki marsikdaj nima

Pol ure v privatni šoli na kmetih.

Na goriškem nekdanjem učiteljskem izobrazovališči pripravljaj sem se za ljudskega učitelja. Ta moj pozneji stan izbral sem si proti volji svojih starišev, ki niso hoteli o tem nič vedeti. Zelo me je veselilo kedaj kot ljudski učitelj med mladino delovati; bil sem uže od mladih let otrokom posebno naklonjen in se rad ž njimi zabavljal. Moji starši šo učiteljski stan malo obrajtali in to vsled tega, ker stari učitelj ni bil na dobrem glasu, marveč bil je v občini nek spodenj človek, kateri je bil odvisen od milosti gotovih občinarjev. Če enemu ali drugemu veljavnejših občinarjev ni ugajal, kar moral je pobrati kopita — moral je s trebuhom za kruhom.

Ko sem se na počitnice domov vračal, imel sem v prvem začetku vedno veliko opraviti. Starši, posli kakor tudi stara teta, vsi so od dela odnehali ter me prišli gledat in poslušat. Vsak je imel kako posebno vprašanje za me. Pa tudi jaz sem vse na drobno izpraševal, kaj se je med tem, ko me ni bilo doma, zgodilo; kaj je pri tej ali onej družini novega, ali če se je sploh v občini kaj predrugačilo. V marsičem nismo bili edini in nastal je vsled tega prepir. Pa tudi jaz jim nisem vedel vselej odgovora, posebno kadar so me prašali o šolskih rečeh, kaj sem se učil, ali kaj uže znam. V tem obziru so gorci posebno radovedni. Pri tacih razgovorih so mi večkrat marsikatero grenko zasolili, češ, da se učenci v učiteljskih izobrazovališčih le malo uče, ter da potem kot učitelji dobodo le malo plačo in da jih ljudstvo malo spoštuje.

Ko sem se izšolal, postal sem nekoliko ponosnejši, češ, zdaj imam izpit za ljudskega učitelja in ko v kratkem še službo dobodom, bom sam svoj gospodar. Mislil sem si, kakor si tudi dandanes marsikateri ravno iz izobrazovališča izišli mladi učitelj domišlja — sedaj pa naj se me le kateri loti, če mi ne bo po volji govoril, povedal mu jih bom, da ga bo sram. Pa tudi tega leta se mi doma o počitnicah ni bolje

---

samo uradnega obraza, ampak celo kaže plomenite svoje roge večkrat tudi žalibog v privatnem življenji. URED.

godilo. Nekaj časa sem se upiral, a potem si mislil: najbolje kaže, da molčiš in hodiš svojo pot. Oče me je večkrat grajal, ker sem si proti njegovi volji izbral učiteljski stan.

Kakor oče so me tudi drugi občinarji večkrat oštevali ali kakor si bodi njih mrznjo do učiteljskega stanu pokazali. Pogosto sem moral slišati, da učitelji nič ne znajo, ter me primerjali z nekim človečem, ki je vsako zimo v naš kraj zahajal mláđino brati učiti. V zimskem času se namreč po gorskih krajih berači, pohajači in sleparji stalno udomačijo. Ti znajo ljudstvu prav dobro in po volji govoriti, samo da se jih dobro redi. Ta pa, ki v naš kraj zahaja, zna kvarte metati, srečo povedati, živino lečiti itd. in sicer iz bukev. Tudi mene so večkrat prašali, ali znam kakor uni berač. Pravili so mi od tega pohajača, da hitro brati nauči. Bil je celo zimo pri nas. Pri sosedovih je v enem mesecu vseh tiskano mašo brati naučil; pri Brdarjevih mudil se je pet tednov, in vse deklice znajo iz mašnih bukvic brati. Za Gričem mudil se je delj časa, tam so bili otroci bolj trde glave; dva meseca jih je mučil, naposled jih je vendar le brati naučil. Pisati ne uči, saj kmetu pisanje nič ne koristi. Drugo zimo je obljubil, da zopet pride ter da jih bo šteti učil. Ta poduk ni stal ravno veliko; mož je bil zadovoljen s vsakdanjo hrano in da se mu je pri odhodu še kaj malega privrglo. S to šolo je bilo prebivalstvu več kot vstreženo.

Dandanes pa, tako so dalje modrovali, vsiluje se nam od gosposke druga šola in učitelj po tem kopitu kakor si ti. Še celo g. župnik nam je novo šolo priporočal, pa mi ne maramo za njo. Saj vemo, da gospod z gospodom drži. Samo davki bi se nam pomnožili, druge koristi od nje bi ne imeli. Nova šola bodi za gospoda, ne pa za kmeta. Saj so naši predniki brez šole ložje in bolj izhajali kot mi.

Ker sem bil o važnosti in koristi ljudske šole popolnoma prepričan, me je tako govorjenje zelo mrzelo; toda z neumnostjo in nevednostjo se ne da boriti. Kakor sem se pozneje prepričal, je uni slepar otroke nekatere molitvice le na pamet naučil. Otrok je vsako besedo poznal in bral, pa ni vedel, kako se zovejo njeni glasi; kmet in otrok pa sta to za pravo branje imela. Izvedel sem tudi, da pri na-

šem županu uči otroke občinski sluga, ki je ob enem tudi tajništvo opravljal. Zelo me je mikalo seznaniti se z metodo, po kateri ta mož otroke poučuje. Nečega dne namenil sem se ga obiskati.

O poludne dospel sem do županove hiše. Župan je bil ob enem krčmar. Ko sem stopil v vežo, je gospodinja ravno pripravljala kosilo ter velike skledé jedi nosila v pritlično sobo. Ta je bila precej velika in temna. Svetloba je dohajala skoz dve majhni okenci. Župan je ležal na peči. Dva pivca sta sedela za dolgo mizo, bilo je pri njih že precej megleno. Stara žena je pri peči pridno predla; kolovrat je škripal da je bilo veselje. Koj poprašam po občinskem pisarji. Hišni mi rečejo, da je v postrauski sobi kjer ravno otroke podučuje, pa da lahko notri stopim. Potrkam toraj na duri. Ko se mi nekdo notri oglasi, stopim v sobo. Soba je podolgasta, temna in vsa zamazana. Skozi dve majhni okni dohaja svetoba notri. Oknoma nasproti je stala velika, a stara in črvica miza. Za mizo je bila dolga pa ozka skrinja, v kateri se žito in sočivje hrani. Ta je nadomestovala klopi. V enem kotu je bila stara, in vsa razpadla omara, v kateri so se najbrže hranila občinska pisma.

Občinski pisar me prijazno sprejme ter mi ponudi roko. Okoli mize je sedelo kacih 20 dečkov in nekaj deklic, različne starosti. Eni so stali, drugi sedeli in en mlajši paglavec je celo na mizi sedel. Povem pisarju po kaj sem prišel, in ko mi ta obljubi, da mi koj postreže, da le otroke še nekoliko podučí, sedem na klop, katero mi je ta ponudil.

Poglejmo si tega možička. Občinski pisar je majhna, trčata oseba dolgih hlač. Jezik se mu rad obrača, čeravno mu vsaka prav ne pade. Slovenščino govori v gorskem dialektu, nemško pa lomi, da Bogu se vsmili. Svoj govor začinja z a l z d n in vsaka druga beseda ima za seboj f r a j l i h. Tujščina mu je veliko ljubša kot materinščina. Piše kakor bi kokoši brskale; nemški pa piše vse a i n f o h. Čez dan opravlja občinsko pisarenje, poravnava kake prepire, hodi na bližnjo pošto po pisma in jih oddaja. Če katero občinsko pismo ne razumi, kar v kot je vrže, kjer večno zaspi. Vsled tega pa so občinske zadeve strašno zanemajene in v velikem neredu. Čez dan, navadno okoli poludno, uči otroke

brati, nekaj pisati in šteti do 100. Pravil mi je, da je nekega prav pridnega dečka celo do 1000 šteti naučil. To učenje pa on in tamošnje ljudstvo imenuje računanje. Na moje vprašanje, do kde zna on šteti, povedal mi je, da zna do 5000, pa da bode skušal še dalje, celo do 10000 se naučiti. Števila pisati uči samo do sto, saj dalje ni treba. Sam pa jih zna do 1000 pisati. — Doma je tam nekje iz Hudega rebra. Ko je bil še mlad, poučeval ga je tamošnji duhoven v krščanskem nauku. Ta mu je večkrat pokazal tiskane črke. Brati pa se je sam učil. Ko je v mladeneča dorastel, šel je v mesto učiti se za rezlarja. Tam se je od nekega njegovih pajdašev naučil tudi črke pisati. Začel je sam črke skladati v besede in s časoma se tako tudi pisati naučil, kar ga je posebno veselilo. Številke je videl na mestnih hišah; začel jih je posnemati, zato pa uže zna tisoč tiskati. — Rezljarstvo pa ga ni veselilo; vrnil se je tedaj domov. Pri prejšnjem županu je delal od začetka kot dninar pozneje pa se mu je izročilo občinsko tajništvo. Po volitvi novega župana poučuje tudi otroke v branji, bolj pridne in nadarjene celo nekaj v pisanji in štetji. — Stanuje pri očetu županu. Za vsa občinska opravila dobiva pri županu hrano. Je z družino, le o praznikih dobi kot poboljšek hrano pri gospodarjevi mizi, kateri navadno je ločeno od družine. Za obleko skrbi tudi gospodar. Oblači ga kot navadne posle. Od otrok, katere poučuje po zimi vsak dan, po letu pa le o praznikih in deževnih dneh, plačujejo mu starši za zimski čas po 20 kr., po letu pa 10 kr. na mesec. Če otrok v znanji dobro napreduje, nadejati se ima od matere dotičnega otroka kake klobase, ali pa da ga oče povabi na kako družinsko pojedino.

Med poukom nastane zunaj prepir. Ona dva pijanca sta se sprla in začela razsajati. Ker ju župan z lepa ni mogel potolažiti, zgrabi onega, ki je bolj razgrajal ter ga porine skozi duri čez prag. Otroci so vse to slišali in se smijali. Pisar pa je le dalje uči, hodil okoli svojih učencev, zdaj temu zdaj onemu kaj pokazal, in se za to, kar se je zunaj godilo še ni zmenil.

Otroci so pisali na papir in sicer s svinčnikom. Otroci so le posnemali črke, kakoršne je on pred nje na mizo s

kredo zapisal. Drugih pojasnil jim ni dal. Bili so med temi tudi taki, ki nisi nič delali, marveč le druge gledali kako ti pišejo ali pa poslušali kako drugi berejo. Ti so bili pripravniki. Nekateri otroci so pisali črke ali številke na nečrtan papir, drugim je potognil pisar po eno črto na katero so pisali — pa groza — brati ni bilo mogoče. Razločka med *e* in *l* ni bilo zapaziti. Celo zimo so otroci en sam košček odpisovali. V tej zadevi prasal me je pisar za svet, rekoč, da otroci se vse drugo lahko in dobro nauče, samo za pisanje da nimajo pravega uma. Čitati je učil iz stenskih tabli, katerih je kacic sedem po steni viselo. Po tisku je bilo znati, da so table zelo stare. Začetniki niso rabili bukvic; stenske table so jim bile vse. Učenci čitali so, denimo besedo „meso“, tako-le: *m, me, mes, meso*.

Zdaj je prisel k nekemu dečku, ktereга je učil šteti od 50 do 100. Otrok je tako vpil, da bi bil jaz kmalu oglušil. Štel je na prste, in vsakrat ko je odštel, je z nogo po podu udaril. Tega je pisar pohvalil. Neka deklica je pripovedovala en berilni odstavek, pa zagotavljam, da še brati ni znala.

Ko so bili uže vsi predmeti obdelani, začel je pisar pripovedovati otrokom kratke povesti moraličnega zapopadka. Ko je vmes kaj vprašal, so otroci skupno odgovarjali z *ja* ali *ne*. Poučevanje je še dalje trajalo. Ali ker me je smeh lomil, prosil sem ga, naj me odpravi. Na mojo prošnjo je izpustil otroke.

Ko mi je neko pisanje izgotovil katero je potem župan podkrempljal, poslovil sem se od pisarja in šel sem domov. Še le na potu jel sem premišljevati kar sem videl in slišal. Želel sem, da bi tudi temu kraju skoraj solnce omike prisijalo. Moja želja se je kmalu izpolnila. Čez kake štiri leta potem ustanovljena je bila v tem kraju, po prizadevanji mnogozasluženega g. župnika, kljub vsemu nasprotovanju župana, njegovih svetovalcev in pisarja, redna šola. Došel je tja mlad učitelj, značajan in ustrajen mož, ki si je vedel v primeroma kratkem času pridobiti srca svojih učencev in ljudstva; dandanes ga cela občina visoko spoštuje. Pozneje izročili so mu tudi tajništvo. Prejšnji pisar bil je degradiran za obč. slugo. Župan in njegovi svetovalci imajo

danes o šoli in učitelju vse drugačne misli, kot pred desetimi leti.

Postava od 2. maja 1883,*)

s katero se nekatera določila postave od 14. maja 1869 (Drž. zak. št. 62) izpreminjajo.

S privolitvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem takó:

Člen I.

Naslednji paragrafi postave od 14. maja 1869 (Drž. zak. št. 62), s katero se ustanavljajo načela za poučevanje v ljudskih šolah, v svoji zdanji besedi izgubé moč ter naj slovó v bodoče takó le:

§. 3.

Učni predmeti obéne ljudske šole so, namreč:

vera;

branje (čitanje) in pisanje;

učni jezik;

računstvo (številjenje), v zvezi z geometrijskim oblikoslovjem;

učencem najdomnejše in najimunitnejše, kar je vredno vedeti iz prirodopisa, prirodoslovja ali fizike, zemljepisja in zgodovine s posebnim ozirom na domovino in nje ustavo;

risanje ali črtanje;

petje;

dalje:

ženska ročna dela za deklice;

telovadba za dečke zapovedana, za deklice nezapovedana.

Kakor bode imela katera šola več ali manj učiteljev, bodo tudi učni predmeti z večó ali manjšó obširnostjo (razsežnostjo) učiti. Od le-tega je tudi zavisno, ali se bode pouk razširil še na ktere druge tukaj ne naštete učne predmete, sosebno v katerem drugem deželnem jeziku (§. 6).

§. 7.

Učna tvarina ljudske šole naj se na tista leta, v katerih mora vsak otrok v šolo hoditi, kolikor je mogoče tako razdeli, da bode vsako od teh let po ena učna stopnja.

Ali se ima šolska mladina razvrstiti v razdele ali razrede, to

*) Po „Državnem zakoniku za kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane“. (Kos XIX. — Izdan in razposlan 5. maja 1883. 1.)

se ravná po številu učencev in po številu učiteljev, ki jih ima katera šola, ter se sme po okolnostih, sosebno na kmetih, ta razvrstitev uravnati po načelih poludnevnega poučevanja.

§. 8.

Katere učne knjige in berila se smejo rabiti, to določuje minister za bogočastje in uk, po tem ko je zaslišal deželno šolsko oblastvo.

Izmed dopuščenih knjig in beril izbira in določuje deželno šolsko oblastvo, zaslišavši okrajno učiteljsko konferencijo, te, katere naj se rabijo.

§. 10.

S posebnim ozirom na potrebe katerega kraja moči je zediniti s posamnimi učilnicami tudi naprave ali zavode za njegovanje odgojo in poučevanje otrok, kateri še niso dolžni v šolo hoditi, kakor tudi posebne tečaje, namenjene za nadaljnjo splošno izomiko mladine šoli odrasle (§. 59, odstavek 2).

Tudi za deklice, ki so užé šoli odrasle, smejo se ustanoviti učni tečaji zarad nadaljšnjega obrazovanja (§. 59, odstavek 2).

§. 11.

Število učiteljev v vsaki šoli ravná se po številu učencev.

Ako bode za tri leta zapored v kateri šoli, poprek vzevši, pri celodnevem poučevanju po 80 učencev, mora se brezuvetno (brezpogojno) poskrbeti še za drugega učitelja, in tako tudi za tretjega, če to število naraste na 160, ter je treba po tem razmerji še dalje pomnoževati število učiteljev.

Pri poludnevem poučevanju računati je po 100 učencev na enega učitelja.

Določujoč število učiteljev tistim občnim ljudskim šolam, katere se za otroke poslednjih dveh letnih stopinj uredijo drugače nego velí pravilo (§. 21, odstavek 4), ni ozirati se na te otroke.

Učiteljska mesta, enkrat ustanovljena, smejo se samo z dovoljenjem deželnega šolskega oblastva odpraviti.

Deželnemu postavodavstvu je pridržano, znižati maksimalno število učencev, kateri se imajo odkazati enemu učitelju.

Učiteljice in podučiteljice v dekliških šolah naj praviloma poučujejo deklice tudi v ženskih ročnih delih, za kar se ima napraviti poseben šolski razdel.

Kjer je dekliška šola izročena moškim učiteljem, mora se za poučevanje v ženskih ročnih delih namestiti posebna učiteljica.

Kjer ní samostalnih dekliških šol, naj se za dekleta, ki so dolžna v šolo hoditi, napravijo posebne delovne šole, ki so same za se ali pa združene z ljudsko šolo.

§. 17.

Meščanske šole namen je, učni smoter občne ljudske šole presezajočo izomiko dajati zlasti z ozirom na potrebe obrtnikov in kmetovalcev. Ista posreduje tudi izomiko pripravljajočo na učiteljska izobraževališča, na take strokovne šole, za katere ni treba poprejšnjega obrazovanja v kaki srednji šoli.

Učni predmeti meščanske šole so:

- vera;
- učni jezik v zvezi z naukom o poslovnih sestavkih;
- zemljepis in zgodovina s posebnim ozirom na domovino ali očetujavo in njeno ustavo;
- prirodopis;
- prirodoslovje ali fizika;
- računjanje v zvezi z enovitim knjigovodstvom;
- geometrija in geometrijsko črtanje;
- risanje ali črtanje s prosto roko;
- lepopisje;
- petje;
- dalje:

ženska ročna dela za deklice;

telovadba za dečke zapovedana, za deklice nezapovedana.

V nenemških šolah meščanskih ima se dati tudi prilika, da se otroci naučé nemškega jezika.

Če deželno šolsko oblastvo pritrdi, sme se v meščanski šoli deliti tudi nezapovedan pouk v katerem drugem živem jeziku, v igranji na klavir in na gosli.

§. 18.

Meščanska šola šteje tri razrede, kateri se stikajo s petim letnim tečajem občne ljudske šole.

Tistim, kateri vzdržujejo šolo, prepušča se, da smejo meščansko šolo skleniti s katero občno ljudsko šolo pod enim vkupnim voditeljem. V tem slučaju se imenuje „Občna ljudska in meščanska šola“.

§. 19.

Določila §§. 4 do 8, 10 do 14 veljajo tudi za meščanske šole, vendar s temi le razložki:

1. Kadar se postavlja učni črtež, treba je ozirati se na posebne potrebe šolskega mesta in okraja.

2. V meščanski šoli morajo se vseskozi moški otroci od ženskih odločiti.

3. Učiteljska konferencija predlaga deželnemu šolskemu oblastvu, katere izmed učnih knjig in beril ali čitank naj bi se izbrale; tudi sme nasvetovati mu, da se vvedejo (vpeljejo) kake nove učne knjige in čitanke.

4. Odgovorni voditelj meščanske šole ima naslov: „ravnatelj ali direktor“.

5. Razven ravnatelja in veroučitelja naj bodo najmanj še trije učitelji.

§. 21.

Dolžnost, hoditi v šolo, začénja se za otroka, kadar izpolni šesto, in traja ali trpi, dokler ne izpolni štirinajstega leta svojega življenja.

Izstopiti iz šole sme učenec vendar samo takrat, kadar zna najpotrebnejše, kar je zapovedano za ljudsko šolo, namreč: vero, čitati (brati), pisati in računati.

Na občnih ljudskih šolah naj se otrokom, ko izpolnijo šesto leto svojega šolanja, na kmetih in otrokom neimovitih ljudi po mestih in trgih, če njih roditelji ali roditeljev namestniki zaprosijo, iz ozira vrednih razlogov dopuščajo polakšice ali zljajšila gledé na mero, koliko jim je pravilno hoditi v šolo. Te polakšice naj bodo v tem, da se poučevanje skrči (stesni) na neki del leta, ali na pol dné ali na posamične dneve v tednu.

Le-te polakšice dodeljevati je tudi otrokom celih šolskih občin na deželi (na kmetih), kadar zastopi vseh všolanih občin vsled sklepa občinskih odborov za to poprosijo. V tem slučaju moči je črtež urediti takó, da se okrajšani pouk otrokom v posebnih oddelkih, ki so ločeni od drugih otrok, deli najmanj do izpolnjenega štirinajstega leta njihove dobe.

V vseh slučajih, kateri se v zgornjih dveh odstavkih na misli imajo, treba je otroke, v šolo hoditi dolžne takó učiti, da jim bo de moči s tem poukom sploh zapovedani učni smoter doseči.

Na koncu šolskega leta sme okrajno šolsko nadzorstvo takim učencem, kateri sicer še niso prestopili štirinajstega leta, pa ga prestopijo v prvem prihodnjem polletju, in kateri so se popolnoma naučili predmetov ljudske šole, iz tehtovitih razlogov dovoliti, da se odpusté iz šole.

§. 23.

Dolžnosti, hoditi v javno šolo, odvezani so časno ali za vselej:

Otroci, kateri hodijo v kako višjo šolo, ali v obrtniške ali kmetijske šole ali strokovne tečaje, ako le-ti po svoji uredbi morejo ljudsko-šolski pouk nadomeščati; po tem otroci, katerim kaka duševna ali teška telesna nakaznost ali napaka brani učiti se ali v šolo hoditi; naposled taki otroci, kateré poučujejo domá ali v kakem privatnem zavodu.

V tem poslednjem primeru odgovorni so roditelji (starši) ali njih namestniki za to, da se bodo otroci zadostno poučevali vsaj v vsem tem, kar je zapovedano za ljudsko šolo.

Ako je kaka dvojba na to stran, ima okrajno šolsko nadzorstvo dolžnost, po primernem načinu prepričati se o tem, je li dvoj-

ba utrjena ali ni. Temu, kar se zastran tega zaukaže, dolžni so roditelji ali njihovi namestniki udati se.

§. 29.

V izobraževališčih za učitelje se uči:

vera;
odgojstvo (pedagogika) s praktičnimi vajami;
učni jezik;
zemljepis;
zgodovina in nauk o ustavi domovine;
matematika in geometrijsko črtanje;
prirodopis;
prirodoslovje;
nauk o kmetovanji s posebnim ozirom na razmerja tal (zemlje) v domači deželi;
lepopisje;
risanje ali črtanje s prosto roko;
muzika s posebnim ozirom na cerkveno muziko;
telovadstvo.

Razen tega je treba ondi, kjer bode prilika k temu, zrejanke ali odgojence seznaniti z načinom, kako se poučujejo gluhonemi in slepi, kako je treba urediti detinj vrt in odgojilnice za nravno zapustele (zanemarjene) otroke da bo prav.

Z odobrenjem ministra za uk in bogočastje smejo se kot nezapovedani predmeti učiti drugi živi jeziki.

§. 30.

Učni predmeti v izobraževalnicah za učiteljice so:

vera;
odgojstvo (pedagogika) s praktičnimi vajami;
učni jezik;
zemljepis;
zgodovina;
aritmetika (računstvo) in nauk o geometrijskih oblikah;
prirodopis;
prirodoslovje;
lepopisje;
črtanje z golo ali prosto roko;
muzika;
ženska ročna dela;
telovadba.

Še je treba ondi, kjer bo prilika za to, zrejanke seznaniti s tem, kako se mora urediti detinj vrt.

Z odobrenjem ministra za uk in bogočastje smejo se kot nezapovedani predmeti učiti drugi živi, sosebn tuji jeziki.

Učiteljice ženskih ročnih del bodo se izobraževale ali v izobraževališčih za učiteljice ali pa v posebnih učnih tečajih.

§. 32.

Da bode kdo vzprejet v prvi letni tečaj, hoče se, da je izpolnil 15. leto svojega življenja, in poleg tega, da je zdravega, trdnega telesa, da je v oziru na blagonravje brez madeža in da je že temu primerno izobražen. Minister sme iz razlogov posebnega ozira vrednih komu šest mesecev največ od dobe izpregledati.

Da ima pitomec res tako v pripravo potrebno izomiko, mora dokazati pri ostri preskušnji pred vzprijetjem.

Ta preskušnja obsega sploh tiste učne predmete, kateri se obligatno učé v meščanski šoli. Na take prositelje, ki so uže v muziki izobraženi, treba se je pri vzprijemanji predstveno ozirati.

Javna učiteljska izobraževališča odprta so brez razločka vere vsem prositeljem, kateri imajo takšne izkaze.

§. 36.

Pravna razmerja učiteljskega osebja se uravnujejo s posebnimi propisi. Učitelji za vero, ako se zatrdno namestijo, naj bodo — kar se tiče pravic in dolžnosti — glavnim učiteljem enaki.

§. 38.

Kdor ima svedočbo (spričevalo) zrelosti (§. 34), sposoben je biti začasno nameščen za podučitelja ali učitelja.

Da bode kdo za trdno (definitivno) nameščen kot podučitelj ali učitelj na kateri občni ljudski šoli, potrebna mu je svedočba učiteljske sposobnosti za občne ljudske šole, katero zadobi s preskušnjo o učiteljski sposobnosti po tem ko je najmanj dve leti v zadovoljstvo delal v praktični šolski službi na javni ali taki zasebni ljudski šoli, katera ima pravico javnosti.

Da bode kdo za trdno nameščen kot podučitelj ali učitelj na kateri meščanski šoli, potrebuje svedočbe o učiteljski sposobnosti za meščanske šole, katero zadobode s posebno preskušnjo po tem ko je najmanj tri leta v polno zadovoljstvo delal na kaki ljudski šoli ali na katerem drugem učilišči. V učiteljstvo izkušene tehnične učitelje za posebne učne tečaje, ki so združeni s posamičnimi šolami (§. 10), sme ukovni minister od te preskušnje odvezati.

Za preskušnje o učiteljski sposobnosti postavlja minister za bogočastje in uk posebne komisije. Tu veljá za načelo, da naj udje take komisije bodo sosebnno ravnatelji in učitelji učiteljskih izobraževališč, šolski nadzorniki in dobri ljudsko-šolski učitelji.

V preskuševanje kandidatov gledé njihove sposobnosti, poučevati otroke v veri, treba je pozivati zastopnike cerkvenih in verskih družeb (§. 5, odstavek 6).

§. 41.

Taki, kateri niso na kakem učiteljskem izobraževališči, imajočem pravico javnosti, dovršili poučenega tečaja, smejo, kakar so

izpolnili devetnajsto leto svoje dobe, zadobiti svedočbo zrelosti (§. 38, odstavek 1), če — izkazavši ostale zakonite potrebnosti (§. 32, odstavek 1) — opravijo preskušnjo na katerem državnem učiteljskem izobraževališči.

Minister za bogočastje in uk določa uvete, pod katerimi je moči kandidatom — imajočim učiteljsko sposobnost za srednje šole — dobiti učiteljsko sposobnost in namestnost (sposobnost namestitve v službo) za ljudske šole.

Ali za trdno se taki kandidatje smejo v službo namestiti samo po tem, ko so najmanj eno leto v ljudsko-šolski službi delali (§. 38, odstavek 2 in 3).

§. 42.

Da se kandidatje nadalje izobrazijo za učiteljstvo, sosebno v učnih predmetih meščanske šole, treba je ustanoviti posebno učne tečaje.

Tanja določila izdaje minister za bogočastje in uk.

§. 46.

V vsaki deželi bivajo vsakih šest let konferencije poslancev okrajnih konferencij pod prvosedstvom katerega deželnega šolskega nadzornika (deželne konferencije).

§. 48.

Služba v javnih šolah je javen urad in zadobiti jo more enakomerno vsak državljan, kateri je svojo sposobnost za to zakonito izkazal.

Kot odgovorni šolski voditelji (§§. 12, 14, odstavek 2, §. 19, točka 4 in 5) smejo se postaviti samo taki učitelji, kateri izkažejo tudi, da so sposobni učiti vero (§. 38, odstavek 5) ónega spoznavanja, kateremu pripada večina učencev dotične šole po srednjem številu, kakor je bilo v poprejšnjih petih letih. Pri ovedovanji tega srednjega števila šteje se, da vsi evangelijski učenci pripadajo enemu in istemu spoznavanju (veroizpovedi). Šolskega voditeljstva dolžnost je, nadziranja šolske mladine pri redno postavljenih bogovernih (pobožnih) vajah udeleževati se po učiteljih dotične veroizpovedi.

Učiteljstvo je zaprto takim, kateri vsled kazensko-sodne obsojbe ne morejo biti izvoljeni v občinski zastop.

§. 53.

Če se pri kateri učiteljski osebi, ki ima svedočbo učiteljske sposobnosti za občne ljudske šole, najde, da njene storitve niso zadostne ali dovoljne, sme deželno šolsko oblastvo primorati jo, da se še enkrat podvrže preskušnji o učiteljski sposobnosti. Ako bode posledek te preskušnje zopet nezadosten, izgubi dotičnik vsled tega

prej zadobljeno svedočbo učiteljske sposobnosti, ter je zavisno od razloke deželnega šolskega oblastva, je li dovoliti mu, da začasno (provizorno) nadalje služi, ali pa izreči, da bodi ódstranjen od učiteljstva.

§. 54.

Ako se kateri učitelj v šoli zoper svojo dolžnost vlada, ali če se zunaj šole vede takó, da to krati ugled učiteljskega stanu ali izdatnost delovanja njegovega kot odgojitelja in učitelja, uporabiti je disciplinarna sredstva, brez razločka, ali nastopi morebiti tudi kazensko-sodno preganjanje.

Tanje to določuje deželno zakonodavstvo, pri čemer naj veljá to načelo, da se ravnatelji in tako tudi dokončno nameščeni učitelji in podučitelji smejo iz službe odpustiti in od učiteljstva odpraviti samo na podlogi poprej opravljenega pravorednega disciplinarnega postopka.

§. 59.

Dolžnost, napravljati šole, uravnjuje deželno zakonodavstvo, držeč se tega načela, da je vsekakor treba ustanoviti šolo povsod, kjer eno uro na okoli po petletnem poprečnem (srednjem) številu biva več nego 40-tero otrok, ki morajo čez štiri kilometre daleč v kako šolo hoditi.

Takisto pristoji tudi deželnemu zakonodavstvu izdati pripravna ukazila gledé ustanovitve za deželo potrebnih šol in odgojilnic otrokom nepolnočutnim (ne obdarjenim z vsemi čuti), dalje otrokom nravno zapustelim, kakor tudi gledé zavodov in učnih tečajev, ki jih omenja §. 10.

§. 62.

Za potrebne ljudske šole skrbi v prvi vrsti občina dotičnega kraja ali selišča, pri čemer se v moči vzdržujejo pravno obstoječe dolžnosti in dajatve ali oprave tretjih oseb ali pa korporacij.

Koliko se tega udeležujejo okraj, po tem, kako se opravlja trošek za zavode in tečaje omenjene v §. 10. in §. 59, odstavek 2, to določa deželno zakonodavstvo.

§. 75.

Z ozirom na posebne razmere kraljevin Dalmacije, Galicije in Vladimirije z veliko vojvodino Krakovsko, vojvodin Kranjske in Bukovinske, mejne grofovine Istorske in poknežene grofovine Goriške in Gradišćanske pridržava se ondukajšnjim deželnim zakonodavstvom, dopustiti kak odstop od načel, postavljenih v §. 21, odstavku 1, 3, 4, 5 in 6, v §. 22, odstavku 2, v 28 in v §. 38 in v kraljevini Galiciji in Vladimiriji z veliko vojvodino Krakovsko tudi od načel, ki so ustanovljena v §§. 17, 18 in 19.

Določila §. 38, odstavka 2, ne veljajo v kraljevinah Dalmaciji, Galiciji in Vladimiriji z veliko vojvodino Krakovsko vred.

Č l e n II.

Ministru za bogočastje in uk naroča se zvršiti to postavo ter izdati potrebna prehodna določila.

N a D u n a j i, dné 2. maja 1883.

Franc Jožef s. r.

Taaffe s. r.

Conrad-Eybesfeld s. r.

Ukaz ministra za uk in bogočastje

od 8. junija 1883. l. št. 10618., da se izpelje postava od 2. maja 1883. l., drž. zak. št. 53., s katerim se prenamejajo nekatere določbe postave dné 14. maja 1869. l., drž. zak. št. 62.

Pridrževaje si daljših še potrebnih uredob zaukažem k izvršitvi postave z 2. maju 1883. l., drž. zak. št. 53, naslednje:

I. (K §. 3. te postave.)

Deželne šolske oblasti naj pregledajo učne črteže za razne vrste splošnih ljudskih šol natančno, gledé na načela, določena v ministrskem ukazu dné 18. maja 1874. l., št. 6549 (za Galicijo ministrski razglas z 22. septembra 1875. l., št. 8337); posebno je gledati na to-le:

1) Prva tri šolska leta gre posebno vaditi učence v govorjenji, branji, pravopisji in ustmenem številjenji.

2) Za pouk v geometrijskem oblikoslovji ne gre določiti posebnih poučnih ur, marveč seznaniti gre učence z geometrijskimi črtami, ploskvi in telesi pri poučevanji v risanji na srednji učni stopnji: merjenje in izšteviljenje ploskev in teles naj se poučuje na višjih učnih stopnjah v zvezi s številjenjem.

3) Pri izberi učne tvarine iz rečnega pouka (realij) naj se gleda na vseh učnih stopnjah pred vsem na to, koliko da učenči navadno morejo razumeti in kakšne so razmere v njihovem življenji.

4) Po šolah, kjer se kaže potreba za to z ozirom na način preživenja pri prebivalstvu, more se v učni črtež vzprejeti poleg prostega risanja tudi risanje sê šestilom.

5) Poučevanje v petji naj goji razen domorodne in narodne pesni tudi cerkveno petje.

6) Deklice se poučujejo v telovadbi, ako se njih štariši za to oglasé ob začetku leta. Kar le moč, naj povsod, vzlasti pa po viših razredih, v telovaji poučujejo učiteljice.

7) Pri razvrstjenji učne tvarine na posamezne oddelke, skupine ali razrede je posebno gledati na to, da dosežejo vsi zdravi otroci učni smoter in so zmožni prestopiti na višo poučno stopnjo.

II. (K §. 7. v postavi.)

Šolske oblasti imajo preudarjati premembo obstoječih šolskih uravnav, kar se tiče celodovnega ali poludnevnega pouka, le takrat, ako za to prosijo v dobro podprti prošnji všolane občine ali okrajni šolski svéti.

Pri razsoji o taki prošnji gre se ozirati na obstoječe šolske vravnave v deželi in v okrajih, na potrebščine pri pouku, na razsežnost, na razmere zemljišč in občil v šolskem okolišču in na gospodarsko stran prebivalstva.

Na podlagi takih razmotrovanj more deželna šolka oblast — zaslišavši krajni in okrajni šolski svét — dovoliti poludnevni pouk za gotovo dobo, ali stalno; posebno pa takrat, ako bi bili zdatno obteženi davkoplačevalci, ker bi bilo zaradi pomnoženja šolske mladé razširiti ali pomnožiti šolske prostore, tak poldnevni pouk se more privoliti na jednorazrednih ali tudi v spodnjih razredih večrazrednih šol na selih.

III. (K §. 8. v postavi.)

Deželna šolska oblast, katera odbira učne knjige in berila, ima gledati na to, in potrebno ukazati, da se zanaprej ne bodo brez potrebe menjevale šolske knjige in da se odpravi vsaka neopravičena razlika pri knjigah v jednolikih šolah posameznih šolskih okrajev.

IV. (K §§. 17., 18. in 19. te postave.)

Kar se tiče uravnave meščanskih šol, se ukazuje.

1) Iz vsake užé obstoječe osemrazredne meščanske šole se morate napraviti s začetkom l. 1883/4. dve samostalni učilnici: splošna ljudska šola in trirazredna meščanska šola, ki ostane, kakor dosihmal, obvezana ljudska šola za všolane dečke ali deklice. Ob jednem se preosnuje odločena splošna ljudska šola, oziroma utesniti se ima po potrebi na tisto število razredov, da je somerna sè številom učenecv.

Z vzdrževaltji šole se je porazumeti o tem, ali imate ostati splošna ljudska šola in meščanska šola kot „splošna ljudska in meščanska šola“ pod jednim vodstvom meščanskega šolskega ravnatelja skupaj, ali se ima za splošno ljudsko šolo postaviti nadučitelj. Skupno vodstvo obeh šol se pa priporoča le tam, kjer ste v jednem prostoru. V večjih krajih, kjer je po več šol, priporoča se, da se splošne ljudske šole od meščanskih tudi po prostoru ločijo.

2) V prvi razred meščanskih šol se vzprejmo otroci, ki se s šolskimi naznanili ali s spričali skažejo, da so z zadostujočim uspehom obiskovali peto leto kake splošne ljudske šole; dalje otroci, ki so dovršili naj manj deseto leto in se skažejo s vzprejemno skušnjo, da so zadosti poučeni.

Za vzprejem v kak viši razred je potreba primerne starosti ali dokaz zadostujoče predizobražbe po vzprejemni preizkušnji.

3) Učni črtež gre tako urediti, da meščanska šola popolnoma izvrši zadevo ljudski šoli postavljeno in ob enem učenca izobraziti toliko, da more prestopiti v učiteljsko izobraževališče in v take strokovne šole, pri katerih je pogoj za vzprejemanje pripravljanje v meščanski šoli takisto tudi, da ga sposobi za praktično življenje po posebnih potrebah šolskega kraja in okraja. Za vsako meščansko šolo posebej bode treba učnega črteža, in nič ne dela napotja, da se v krajih, kjer je več meščanskih šol, ozirajo v učnih črtežih pri posameznih šolah na različne potrebe.

Okrajne šolske oblasti naj za posvetovanje učnega črteža za vsako posamezno šolo skličejo posebne konference. K tem konferencam, katere ima voditi okrajni šolski nadzornik se povabijo razen učiteljev na meščanski šoli ravnatelji učilnic, katere se nahajajo v okrajih, za katere ima pripravljati meščanska šola, isto tako strokovnjaki, ki zastopajo obrtne in gospodarske koristi v šolskem kraju in okrajih.

V krajih, kjer je več mäsčanskih šol, gre v ta namen po zaslisanji posameznih učiteljskih oseb obdrževati konference, pri katerih so navzoči ravnatelji meščanskih šol, potem dotičnih strokovnih šol in učiteljišč, isto tako tudi zastopniki obrtnikov.

Podloga teh posvetovanj imajo biti učni črteži predpisani z ministrskim ukazom dné 18. maja 1874, št. 6549 (za Gališko ministrski razglas dné 22. septembra 1875, št. 8373) za samostalne trirazredne, oziroma za 6., 7. in 8. razred, osemrazrednih meščanskih šol za dečke in deklice, pri tem gre gledati na to:

a) Ozirati se gre na razne potrebe meščanskih šol za dečke in deklice.

b) Držati se gre kakor dosihmal sredotočne (koncentrične) metode pri razdelitvi učne tvarine pri tistih naukih, ki se poučujejo po več razredih.

c) Naj več sme ur biti na teden v vsakem razredu po 30.

d) Določila imenovanega vzornega črteža, v katerih se poučuje v naukih, nezavisnih od posebnih potreb šolskega kraja in okraja, ti so: veroznanstvo, učni jezik, zemljepis, zgodovina, petje in telovadba, imajo ostati tudi zanaprej s tem pristavkom, da se število ur za veroznanstvo odločenih na teden poviša za dve in se ima pri petji gledati tudi na privajo mnogoglasnih pesu.

e) Število drugih ur, isto tako tudi učna tvarina v drugih naukih, namreč pri prirodopisu, prirodoslovji, računstvu, geometriji in geometrijskem risanju, risanju na prosto roko, lepopsiji in v poučevanju ženskih ročnih del za deklice, bode zaviselo od posebnih praktičnih potreb, tako da n. p. v krajih in okrajih, kjer obrtniške razmere zahtevajo, da se bolj gleda na risanje ali da se nauk v kemiji razširi; ozirati se je na to v učnem črtežu, v drugih krajih pa, kjer preoblada kmetijstvo, je gledati na te razmere pri nauku

v prirodopisu in prirodoslovji, in podpirati gre ta nauk s posebnimi učili, kakor so: šolski vrt, drevesnica i. t. d.

f) V učnem črtežu gre tudi določiti število pismenih nalog, ki se dajejo na teden ali na mesec; vendar gre to omejiti le na jezike in na številjenje.

g) Določila, dana pod I. v tem ukazu: 5., 6 in 7. imajo veljati tudi za meščanske šole.

b) Ako je dovolj učnih moči, more se na meščanskih šolah za dečke osnovati poučevanje, da se doseže nekaka ročna spretnost (delavska šola), vendar to ni obligatno.

Učni črtež za vsako posamezno meščansko šolo ima predložiti deželna oblast naučnemu ministrstvu v odobrenje, ima pa pridejati svoje mnenje. Dokler načrt ni odobren, ima pa obdržati vsaka meščanska šola svoj dozdanji učni črtež.

4. Ako je v šolskem okraju več meščanskih šol, tako gre obdrževati vsako leto razen okrajne konference, zapovedane po ministrskem ukazu dné 8. maja 1872, št. 3306 še posebno zbirališče učiteljev meščanskih šol, kjer pridejo v posvet posebne zadeve teh učilnic. Za te konference meščanskih učiteljev veljajo določila imenovanega ukaza o okrajnih konferencah, kolikor simkaj spadajo.

5. Šolske oblasti imajo gledati na to, kjer potreba za ljudsko poučevanje sega nad učni smoter petero-, šesterorazrednih splošnih ljudskih šol, da se tam po obstoječih postavah osnajejo meščanske šole.

Kolikor izpeljava teh ukazov zahteva sodelovanja deželnega zastopa ali izpremembe deželnih šolskih postav, imajo se deželne šolske oblasti posvetovati z deželnim odborom in po potrebi staviti potrebnih nasvetov ministrstvu za uk in bogočastje.

V. (K §. 21. te postave.)

Da se po jedni strani predpisan splošni učni smoter doseže, po drugi strani pa udeležnim zljajša ali za nekaj časa odvrne breme, katero jim nakladajo pomnoženi šolski stroški in prizadeva beganje njih gospodarskih razmer, se je treba zastran šolskih olajšav držati naslednjih pravil:

1. Olajšave o šolskem obiskovanju se morejo deliti le na splošnih ljudskih šolah otrokom, ki so bili v šoli poučevani celih 6 let.

2. Na jedni in isti šoli se more v šolskem obiskovanju deliti le jedna odločena vrsta olajšav.

3. Poučevanje ne sme popolno prenehati ne v 7., ne v 8. letu.

4. Poučevati se ima le v dnevih med tednom.

5. Učitelj ni dolžan poučevati višej od 30 ur na teden.

6. Ako se privoľijo šolske olajšave le posameznim otrokom ali otrokom celih šolskih občin in se ti otroci ne poučujejo v posebnih, od drugih učencev odločenih oddelkih, tako olajšanje o šolskem obiskovanju poprek ne sme več iznašati, nego polovico navadnega (normalnega) učnega časa.

Šolske olajšave, ki dalje segajo, smejo se dovoliti izjemno le posameznim otrokom iz vzrokov posebnega ozira vrednih, ako je po meri pridobljenih vednosti zagotovljeno, da se doseže splošni predpisan učni smoter.

Ne izključevaje druge mogoče slučaje (kombinacije), prikažejo se potem naslednje olajšave o šolskem obiskovanju:

a) Obiskovanje šole zimskega polulelja, popolno oproščanje poletenskega polulelja.

b) Obiskovanje šole ob štirih dneh v tednu (celodnevno ali poludnevno po šolski uravnavi) v treh zimskih polletjih (čez 14. leto, tedaj tudi na 9. tarostni stopnji od začetka šolske dolžnosti), popolno oproščanje med poletenskim polletjem.

c) Obiskovanje šole ob treh dneh v tednu (celodnevno ali poludnevno po šolski uravnavi) mej celim 7. in 8. šolskim letom.

d) Obiskovanje šole mej celim 7. in 8. šolskim letom poludnevno, kadar imajo drugi otroci celodnevni pouk.

e) Redno obiskovanje ves čas mej 7. šolskim letom; na teden tri ure poučevanja mej zimskim časom v 8. šolskem letu (brez razločka šolske kategorije).

7. Ako se otrokom celih šolskih občin privoli šolsko polajšanje, in če se dotični otroci poučujejo v posebnih oddelkih, ločenih od drugih učencev, ne sme število poučnih ur na teden (mej časom šolskega obiskovanja, kakor je to naznanjeno v točki 6.) manje biti, kakor tistih ur, ki se dobé, ako se števile poučnih ur na teden, ki so predpisane v vzornih učnih črtežih, enakomerno razdeli na starostne stopinje, ki so zastopane v dotičnem oddelku ali razredu.

V tistem času mej šolskim letom, mej katerim otroci dveh gornjih najviših starostnih stopinj v šolo ne hodijo, imajo se drugi učenci poučevati v tistem številu ur, ki je naznanjen v vzornih učnih črtežih za vseh osem starostnih stopinj. (Glej pristavek temu ukazul)

8. V krajih, kjer je več splošnih ljudskih šol, kjer se dovoli posameznim otrokom jeden in isti način olajševanja šolskega nauka (točka 6.), lahko se dotični otroci raznih šol združijo v jedni šoli v skupno poučevanje.

9. Da se dobé posameznim otrokom šolske olajšave, imajo za to prositi stariši ali njih namestniki pri krajnem šolskem svétu in za to navésti vzrokov obzira vrednih. Ta poroča okrajnemu šolskemu svétu in stavi nasvèt, na kak način bi se dalo privoliti šolsko olajšanje. Okrajni šolski svèt razsodi o tí prošnji, in če jo vsliši, pové tudi, na kak način se ima olajšati šolsko obiskovanje.

10. Da se otrokom celih šolskih občin po selih zadobé šolske olajšave, imajo zato prositi zastopi vseh vsolanih občin pri okrajnem šolskem svétu ter predložiti zapisnik o dotičnih sklepih občinskega odbora; tí občinski sklepi imajo tudi obsegati način, kolikost (mero) šolskih olajšav. Okrajni šolski svèt predlaga to prošnjo sè svojim mnenjem deželnemu svétu v razsodbo.

Ako se občinski sklepi zlagajo v tem, kar se tiče šolskih olajšav, ima se prošnja privoliti, ako ni zoper zgoraj navedena določila (točka 1. do privz. 7.).

Ako se občinski sklepi ne zlagajo v tem, na kak način in koliko se ima privoliti šolskih olajšav, ali pa se ti ne zlagajo z omejenimi določili, ukrene deželna šolska oblast način in kolikost olajšave.

Ako pa ne prosijo vse vsolane občine, ampak le ena ali njih več za šolske olajšave, tako pa o tem razsoja okrajni šolski svet takisto, kakor o prošnji posameznih starišev (točka 6. in 9.).

11. Ako pa dobivajo otroci dveh najvišjih starostnih stopinj prikrajšan pouk v posebnem oddelku od drugih odločenem, ima za ta oddelek okrajni šolski svet sestaviti poseben učen črtež in ga predložiti v odobrenje deželni šolski oblasti. Pri tem gre gledati posebno na prihodnje življenje pri otrocih.

12. Čas za poučevanje posebnega oddelka (točka 7.) za šolsko mladež, ki spada mej zadnji dve starostni stopinji, določi krajni šolski svet.

13. Ako je tako uravnano, da se otroci dveh najvišjih starostnih stopinj poučujejo v posebnem od drugih ločenem oddelku, tako so obvezani vsi otroci teh starostnih stopinj, da se udeležé tega nauka, in šolsko obiskovanje je strogo nadčuvati. Posameznim teh otrok sme krajni šolski svet dovoliti, da se po vsem ali le po nečem, udeležé nauka, ki je odmenjen za šesto starostno stopinjo; to se ravna potem, koliko je prostora za to praznega.

VI. (K §. 23. postave.)

Obiskovanje strokovnih šol ali tečajev (godbenih šol, jezičnih šol, gospodarskih ali obrtnih tečajev, strokovno-risarskih in obrazilskih šol i dr.) je dovoljeno šolskim otrokom le s tem pridržkom, da jih to ne zadržuje, redno obiskati ljudsko šolo.

Ako so obrtne ali gospodarske šole ali tečaji tako vravnani, da nadomestujejo šolsko poučevanje, oproščeni so otroci obiskovanja ljudske šole. O tem gre razsoditi deželni šolski oblasti, ki se ozira pri tem, kako so uravnane dotične šole in tečaji strogo držé se načela, da si mora vsak šolski otrok prisvojiti naj potrebnish vednosti, ki so: verouk, branje, pisanje in številjenje.

VII (K §§. 29., 30., 32. postave.)

Določila osnovnega statuta izobraževališča za učitelje in učiteljice dné 26. maja 1874. l., št. 7114., ostanejo veljavna s temi premembami:

1. Za vzprejem v I. tečaj je dokazati, da bode gojenec pri začetku šolskega leta dovršil 15. leto.

Deželne oblasti se s tem pooblaščajó, da smejo, dokler se kaj drugega ne ukaže, iz vzrokov obzira vrednih spregledati starost največ za šest mesecev (§. 14. osnov. štatut.)

2. Pri vzprejemni skušnji je dokazati pridobljeno spretnost v risanju po predloženih risarijah, oziroma pri deklicah ona za ročna dela z ženskimi ročnimi deli.

Pri vzprejemni skušnji je tudi gledati na to, koliko da je prosivec v godbi izvežban, ali ima kaj godbenega sluha in čuvstva za glasbo in je upati, da bode kaj napredoval v godbi in zarad tega ozira vreden.

Pri enakem izidu vzprejemne skušnje gre prednost tem, ki so po postavi zadost stari.

Gojenci, kateri so v treh mescih, ko so bili vzprejeti v I. tečaj, po mnenju učnega osebja pokazali svojo nesposobnost, imajo se odpraviti (15. osn. štatuta).

3. V verouku gre poučevati tudi v III. in IV. letu po dve uri na teden, posebno gre pa gledati na specielno metodiko verskega pouka po ljudskih šolah (§§. 17. in 38. osn. štatuta).

4. Pri pouku v pedagogiki na učiteljiščih gre gojence seznaniti tudi z osnovo otroških vrtov, tako tudi z vzgojo in vzgojišči za nravno zanemarjene otroke (§. 18. osn. štatut).

5. Kar se tiče poučevanja v godbi s posebnim ozirom na cerkveno godbo, ostane veljaven ministrski razglas od dné 2. februarja 1882., št. 1811.

Pri pouku v petji gre gledati tudi na cerkveno pesen (§§. 30. in 44. osn. štatuta).

6. Ker se pouk v godbi prenareja in ta preosnova napreduje, se imajo tudi obrazci za spričevalo prenarediti tako, da se v vrsto zapovedanih naukov in precej za prostim risanjem uvedó ti le predmeti: splošen pouk v godbi in petji, „gosli“, „glasovir“ in potem „orgle“ oziroma zviranje na teh strojih.

VIII. (K §. 38 postave.)

Predpisane preiskušnje za učitelje na splošnih ljudskih in meščanskih šolah ostanejo veljavne; prenarediti se ima to-le:

1. Učiteljska sposobnost za splošne ljudske šole in za meščanske šole se ne more zadobiti ob jednem in istem dnevu za preizkušnje (§. 4. ukaza za preizkušnje od dné 5. aprila 1872. št. 2845.)

2. Kdor hoče pripuščen biti k učiteljski preizkušnji, mora vložiti prošnjo, katero je sam spisal, okrajni šolski oblasti.

V prošnji gre natanko povedati, ali hoče kandidat izprašan biti za splošne ljudske šole, ali za meščanske šole in pri kateri komisiji.

3. Prošnji za privoljenje k skušnji za splošne ljudske šole se pridene:

a) Kratek popis življenja in izobraževanja.

b) Spričalo zrelosti pridobljene na kakem učiteljišči.

c) Dokaz praktičnega službovanja najmanj dveh let (v Galiciji za kandidate, v Dalmaciji za kandidate in kadidatinje najmanj po tri leta) na kaki javni šoli, ali taki, ki imajo pravico javnosti. Tisti, ki niso hodili v javna učiteljišča, morajo priložiti spričalo o telesni sposobnosti.

Iz uzrokov obzira vrednih oproščajo se spričala zrelosti osebe, ki so z dobrim vspehom bile na pomožnih službah v ljudski šoli. A tega sme oprostiti le naučni minister (§. 7. ukaz za preizkušnje od dné 5. aprila 1872. l.

4. Prošnji za meščansko preiskunjo se ima priložiti:

a) Kratak popis življenja in učenja.

b) Spričalo učiteljske sposobnosti za splošne ljudske šole.

c) Dokaz praktičnega službovanja najmanj treh let (v Galiciji za kandidate, v Dalmaciji za kandidate in kandidatkinje najmanj štirih let) na ljudski šoli ali na kaki drugi učilnici.

5. Šolska vodstva imajo prošnje za pripuščanje k preiskunji učiteljske sposobnosti s poročilom poslati predstavljeni okrajni šolski oblasti, ako so bila priložena potrebna postavno predpisana spričala in dokazi, ozira se ona na uporabo prosilcev pri šolskem poučevanju in razsoja, ali jim gre dovoliti meščansko preiskunjo, ako se privoli, pa to obznani dotični komisiji izročevaje ji pisma.

Službene izjave o uporabi kandidatov se ne vračajo, marveč hraniti jih gre pri spraševalni komisiji.

6. Kandidatje za preizkušnjo, ki niso (zdaj) v šoli v službeni uporabi, imajo pravilno spisano prošnjo (točka 2. — 4.) priloživši službena spričala, predložiti neposrednje pri tisti okrajni šolski oblasti, kjer so zadnji čas bili v službi, ta (okrajna šolska oblast) razsodi, ali jim gre dovoliti skušnjo; ako se dovoli, naznani to spraševalni komisiji, izročevaje ji pisma (akte).

7. Preizkušnja za meščanske šole obsega le nauke, ki spadajo k odbrani skupini.

Učiteljska sposobnost za poučevanje v krščanskem nauku, pridobljena za splošne ljudske šole, velja tudi za meščanske šole. (§. 6, ukaza za preizkušnje od dné 5. aprila 1872. l.)

8. Spraševalci, postavljeni za verska izpraševanja, imajo sedež in glas v spraševalni komisiji in določivni glas takrat, kadar gre za splošne zadeve pri preizkušnjah ali za njih nauk,

Kako se je obnesla preizkušnja iz veronauka, to imajo določiti spraševalci in komisarji, ktere je imenovala dotična cerkev ali verska družba za spraševanje iz veronauka. Ravnatelj spraševalne komisije ima tudi gledé metodične obravnave gledati pazljivo na verouk in svojo razsodbo izreči cerkvenim zastopnikom.

Na priznanje učiteljske sposobnosti v drugih spraševanjskih naukih nimajo ti spraševalci in komisarji nikakega vpliva (§. 10. navoda za spraševanja od dné 5. aprila 1872. l.).

IX. (K §. 41. postave.)

Deželna šolska oblast sme kandidate, ki so si pridobili učiteljsko sposobnost za srednje šole, pripustiti k preizkušnjam za splošne ljudske šole, ali pa tudi za meščanske šole, ne da bi tirjala od njih dokazov, potrebnih po odstavku VIII., točka 3. in 4., b in c.

Pri taki skušnji imajo kandidatje le dopolniti skušnjo iz tistih nauk, iz katerih ne dokažejo učiteljskih sposobnosti za srednje šole.

Taki kandidatje morajo se vendar stalno na ljudsko šolo umestiti le takrat, ako so bili najmanj jedno leto potem, ko so dobili spričalo učiteljske sposobnosti, v službi na kaki javni ljudski šoli, ali na kaki zasebni ljudski šoli, ki ima pravico javnosti.

Ta pogoj za nameščenje se mora v učiteljskem spričalu določno omeniti.

X. (K §. 46. postave.)

Prihodnje deželne učiteljske konference bodo le šesto leto od časa, ko so bile zadnje učiteljske konference.

XI. (K §. 48. postave.)

Pri umeščenji šolskih vodjev je gledati:

1. Za časa, ko postane veljavna postava od dné 2. maja 1883. l., drž. zak. šte. 53., morajo postati šolski vodje le učeniki, ki dokažejo sposobnost za poučevanje v verouku tistega veroizpovedanja, kateremu pripada večina učencev dotične šole po premeru preteklih pet šolskih let. Ako pa pri kaki šoli ni mogoče določiti tega, ali da je šola še premalo časa ali iz kakih drugih vzrokov, naj se za podlogo vzame popisovanje šolskih otrok.

Dokaz za sposobnost poučevanja v verouku se dokaže z učiteljskim spričalom (§. 38. postave 2. maja 1883. l., drž. zak. 53.), pridržaje misel, da kandidat za službo šolskega vodja, odkar je dobil učiteljsko sposobnost, svoje vere ni izpremil.

Učitelji, ki so dobili učiteljsko sposobnost, pred 1. oktobrom 1872. l., t. j. pred dnevom, ob katerem je veljavo zadobila postava za učiteljske preizkušnje od dné 5. aprila 1872. l., drž. zak. šte. 50., so sposobni poučevati v krščanskem nauku pod zgoraj omenjenim pridržkom (učitelji, po starem načinu sprašani, so bili tudi sposobni za poučevanje v verouku, ker so bili navadno v tem tudi izprašani).

Učitelji, ki so bili izprašani po izpraševanjski postavi dné 5. aprila 1872. l. so sposobni za poučevanje v verouku pod zgoraj omenjenim pridržkom le takrat, ako je to določno povedano v spričalu učiteljske sposobnosti ali v napredku (izidu) dopolnilnega izpita (ministrski razglas dné 30. septembra 1875. l., šte. 829.).

2. Kadar se razpiše služba šolskega vodja za umeščenje, se služba kot taka določuje, naznani se kategorija ljudskih šol in zahtevati se ima dotični dokaz po premeru veroizpovedanja večine učencev, Sicer se je pa pri nameščenju šolskih vodjev držati, kakor dosihmal določil, ki se tičejo pravnih razmer učiteljstva na javnih ljudskih šolah.

3. Zdaj nameščeni šolski vodje ostanejo tudi, ako nimajo zgoraj omejene sposobnosti v službi, in imajo dotično zmožnost dokazati le takrat, kadar prosijo druge službe za vodja.

Solskim oblastim se ukaže, delati na to, da se takoj zvrše ti ukazi gledé na §. 75. postave dné 2. maja 1883. l., drž. štev. 53., v dotičnem upravnem okrožji.

DOPIS.

IZ GORICE. — (Koliko nemščine je treba znati učencem, ki pridejo z dežele v III. ali IV. razred deške vadbice v Gorici?) — Med počitnicami vtegne ta ali oni naših koleg podučevati katerega učenca, ki meni priti k letu na Goriško deško vadnico; zdi se nam zato potrebno da povemo, koliko znanja iz nemščine se zahteva od učenca, ki hoče nadaljevati svoje učenje na deškej vadnici v Gorici. — Nemščina dela učencem pri sprejemnih izpitih največo sitnost. — Namen deške vadbice je drugačen od onega, ki ga imajo ljudske šole na deželi. — Ljudske šole na deželi nameravajo učence izuriti v znanstvenih vednostih, ki jih bodo kot umni posestniki, kmetovalci ali rokodelci potrebovali; glavni namen deške vadbice je pa, učence pripraviti za srednje šole. — V naših srednjih šolah je žalibog učni jezik nemški. Tega se morajo učenci na vadnici toliko izučiti, da se uče v I. gimnazijalki pod nemškimi profesorji, ki morebiti ne razumejo besedice slovenskega, že vse predmete v nemškem jeziku. — Razvidno je, da ima deška vadbica gledé nemščine sitno in tako težko nalogo, da je ne more nikoli dosti dobro izvršiti. — Predmeti na gimnaziji so že sami na sebi učencu težki, tudi če ima učni jezik v svoji oblasti. Ko pride učenec v prvi razred srednjih šol, učiti se mu je po knjigah, ki so skoraj vse v strogo učenem slogu pisane in namenjene učencem nemške narodnosti in popolnoma nemških šol. Treba se mu je mnogo pečati le z abstraktnimi rečmi, ki zahtevajo premišljevanja in duševne zrelosti. Če se mora učenec nemške narodnosti boriti s težavo predmetov samih, koliko hujše se godi še le učencu, ki se je pri vsej svoji marljivosti na vadnici toliko nemščine naučil, kolikor mu je zamorejo učitelji pri najboljši volji in pridnosti v treh letih podati. Poleg tega pride slovenski učenec s svojim ubornim znanjem nemščine navadno pod mladega razrednega profesorja, ki nima skoraj pojma o pedagogiki, dokler se je praktično, mnogokrat na veliko škodo svojih učencev za silo ne izuči. Kakor se zahteva od ljudskih učiteljev, da znajo pedagogiko in metodiko, tako bi se moralo zahtevati tudi od gimnazijalnih učiteljev in profesorjev, ker drugače jim le s težkim srcem moremo zaupati svojo mladino, do katere nimajo ne srca, ne sočutja, s katerimi toliko časa „eksperimentirajo,“ dokler si po večletni praksi ne pridobe glede podučevanja in odgoje najpotrebnejše pedagogično znanje. —

Ko vidijo in slišijo naši ljudje na deželi, kakšno oviro provzročuje nemščina, ako hoče kater svojega sina poslati na mestno vadnico v eden viših razredov, čutijo se nejevoljne in godrnjajo zoper domačo šolo. „Pet let“, pravijo, „je bil moj sin na domači šoli in dasiravno je bil vedno med prvimi, ne morem ga dati še v tretji razred“. — Na ta način pridejo nekateri do mnenja, da bi se moralo tudi na ljudskih šolah podučevati nemščino kot obligatni predmet. Kdor tako meni in govori, je nespameten, ker ne pomisli, da izmed blizo sto učencev, ki vsako leto vaško šolo obiskujejo prideta morebiti dva, k večem trije v mesto, kjer hočejo učenje nadaljevati. Radi posameznih učencev, moralo bi se čez 100 družih po nepotrebnem trpinčiti z nemščino in zanemarjati najpotrebnejše vednosti. Sedeli bi v ljudske šoli čez 6 let in bi se vendar skoraj nič koristnega ne mogli naučiti. Tisto malo prisiljene nemščine bi v kratkem času spuhnelo in če bi tudi znali to ali ono imenovati po nemško kaj bi bilo s tem pridobljeno? Nič, prav nič. — Koliko škode bi trpele naše ljudske šole? — Mnogo, prav mnogo; ne dosegle bi še na pol svojega smotra. Škoda za denar, ki stanejo, ako bi si otroci v njih ne pridobili najpotrebnejših vednostij. Radi posameznih učencev, ki se pozneje v ptujem jeziku znanstveno izobražijo, trpela bi vsa šola, trpele bi ljudske šole sploh. — Sicer pa ne smemo zabiti, da ste nemški vadnici v Gorici, kakor ste zdaj osnovavi, pedagogična nezmisel in se ne bote mogli taki dolgo časa obdržati. Kakor hitro dobimo srednje šole, kakor jih naše potrebe in razmere zahtevajo, bodo tudi vadnice drugačne in nemščina odpade, ki sedaj obtežuje prestop iz ljudske šole na deželi v mestno deško in dekliško vadnico. Iz dobre dvorazredne šole na deželi bode mogoče priti v IV. razred na vadnici in še celo naravnost na gimnazijo. — Dokler pa ostane vadnica taka, kakor je sedaj, ne bode mogoče učencev ljudskih šol na deželi pošiljati v III. ali IV. razred deške vadnice v mestu, ako se na domačej šoli posebej ne navadijo toliko nemščine, kolikor se zahteva pri sprejemnih izpitih od takih učencev, ki pridejo z dežele. — Brez poskušnje se namreč ne sprejme nobeden učenec v II., III. ali IV. razred, če ni bil že pretečeno leto na tem, ali temu enakem zavodu.

Od učencev, ki pridejo z dežele in hočejo stopiti v II. razred deške vadnice, se iz nemščine še nič ne zahteva. Slovensko pa morajo znati razločno in razumljivo brati, toliko tiskano, kakor pisano. Znati morajo oboje brez pogrškov čedno prepisovati in narekovane jim lahke stavke prav zapisati. Izurjeni morajo biti v številjenji po vit. Močnik-ovi računici za I. razred do št. 20. Učenci, ki hočejo biti sprejeti v III. razred na vadnici, morajo znati nemško brati s pravim naglaševanjem, toliko tiskano, kakor pisano. — Dalje je predpisano: Izurjenost v spisovanji lahkih besed in kratkih stavkov. Učenci morajo znati predstavljati iz slovenskega na nemško in nasprotno ustmeno in pisмено lahke stavke po knjigi, predpisani za II. razred. Izurjeni morajo biti v izdelovanji prostih

stavkov s pomožnimi glagoli sedanjega, časa na podlagi predpisane knjige. —

Od učencev, ki hočejo biti sprejeti v IV. razred, se zahteva iz nemščine toliko, kakor predpisuje načrt za III. razred, namreč: Znati gladko brati s pravim izgovarjanjem in pravim naglasom; paziti na stavkova znamenja. Ustmeno in pisмено prestavljanje iz predpisane učne knjige. — Goli stavek, ednina in množina; različni načini stavka (trdivni nikavni velevni in medmetni stavek). Razširjeni stavek; sklanjatev samostavnika, zloženi (sestavljani) samostavniki. Zaimek, števniki; pridevniki in njegove stopnjevanje. Glagoli šibke in močne oblike. — Kratke povesti in pisma. — Narekovanje v vajo pravopisja. — Pisмено povedati zapopadek kratkih berilnih sestavkov v predpisani knjigi po danih vprašanjih. —

K koncu bodi še povedano, da se na deško vadnico ne sprejemajo učenci med letom; le otroci tistih starišev, ki se od drugod v Gorico preselijo lahko vstopijo tudi med letom na c. kr. deško vadnico, ker jim to postava dovoljuje. —

Šolski ogled.

+ Jožef Komavec. Dne 25. junija izročili so se tihemu grobu pozemeljski ostanki Jožefa Komavca, štanderskega učitelja, kateri je 24. zjutraj po kratki bolezni v 47. letu starosti za pljučnico umrl. Pokojni je bil izgleden učitelj in zvest rodoljub pravi človekoljub in neomahljiv značaj. Vsak, kdor ga je poznal, ljubil ga je prijateljsko. Kot večleten uč. c. kr. okrajnega šolskega sveta v Gorici, posvetil je vse svoje sile narodnemu šolstvu. Da je bil pokojni pravi mož na svojem mestu, dokazal je njegov veličasten pogreb, kterege so se udeležili razun c. kr. okrajnega š. nadzornika g. Fr. Vodopivca in mnogo učiteljev in učiteljice iz bližnje in daljue okolice, tudi brez številna množica iz tamošnje občine in šolska mladina. Pri črni maši peli so gg. učitelji. Po končanem cerkvenem opravilu, zapeli so mu tovariši na grobu „Jamica tiha“ v sladki in večni mirni počitek.

Na občno željo učiteljev Goriške okolice zbrali so se ti v drugo dne 28. junija k slovesni črni maši, katero je služil č. g. Š. Gabersček, vikar v Štandreži. Na ta poziv zbralo se je omenjeni dan lepo število učiteljev in učiteljic, g. š. nadzornik, šolska mladina in veliko tamošnjih faranov, ter pokazali s tem kako znajo spoštovati in ceniti ljudi, kakor je bil pokojni.

Rajni zapustil je udovo in troje nedorastlih otrok, ki žalujejo po prerano umrlem očetu.

Božja mu milost!

K novi šolski postavi od 2. maja t. l. se je ravnokar objavila izvršbena naredba. Ta zelo važna naredba ministerstva za nauk in bogočastje je datirana od 8. dne meseca junija. Na občno željo podamo našim č. naročnikom celo njeno vsebino.

G. g. naročnike, ki so dolžni še kaj naročnine od prejšnjih let, najuljudneje prosimo, da bi blagovolili to poravnati ker drugače smo primorani jim list ustaviti.

Uredništvo.

Okrožnica.

Štejem si v čast, naznaniti komur gre, da so mi dotične oblasti dovolile prodajati šolske knjige in da se bode torej od prihodnjega šolskega leta naprej v mojej zalogi papirja in pisarniških reči dobivale tudi vsakošne šolske bukve.

Ker mi je c. kr. dunajska knjigoprodaja pravico, bukve prodajati, dovolila z najugodnejšimi pogoji, nadejam se, da bo tudi meni mogoče, staviti gg. učiteljem, slavnim županstvom, prodajalcem in sploh vsem, ki bodo jemali po več knjig k kratu, take pogoje, da jim bode bolj kazalo, vzeti bukve pri meni, kakor naročevati si jih naravnost z Dunaja in to glede na poštino in druge stroške, ki bi jim pošiljanje knjig z Dunaja prizadevalo.

Naročila za tisti čas, ko se šole odprejo, sprejemajo se uže zdaj. Zarad pogojev je treba porazumiti se.

O tej priložnosti priporočam svojo zalogo vsakošnih družih šolskih potrebščin, v kateri se nahaja obilno mojih in tujih izdelkov iz najboljših krajev.

Ker je z zalogo omenjenih reči združena

Zaloga c. kr. privil. papirnice Podgorske
prodajam papir tistim, ki uzamejo več robe skupaj, po fabriški ceni.

Nadejaje se, da mi bode obilo naročil dohajalo, štejem si v čast podpisati se

ED. SEITZ
v semeniški ulici.